

Ticiet vai neticiet, bet es tiešām neatceros, kālab iesaucu viņu par Magelānu. Nekā, itin nekā tāda, nu, tāda, ko jūs varētu padomāt, — kvēla vai azartiska — viņā nemanīja. Tāpat — lielu mērķu vai vismaz sirsnības svētīts viņš arī neizskatījās. Tikpat šaubīga man likās iespējamība ceļot laikā, lai tālab meklētu viņa sejā 16. gadsimta portugāļu jūrasbraucēju cieti spriegotos vaibstus. Vienīgais, kas man izšāvās acu priekšā līdz ar viņa nosaukšanu vārdā, bija atmiņas maldīgā strēmele, kas vēstīja, ka Magelānu tak laikam nokāva. Uzgājis salu virteni, nodēvējis tās Filipīnu vārdā (šķiet, Filipa II piemiņai), viņš tika uzņemts starp iezemiešiem itin labi. Līdz brīdim, kad iedomāja lietot savus kuģa lielgabalus, lai iedzimos pievērstu kristīgajai ticībai. Tad arī Magelānu nokāva. Kopā ar dažiem kapteiņiem un kādiem tur pārpalikušajiem matrožiem. Gauži neomulīgas asociācijas, bet tāds, tieši tāds, kam aiz muguras jau bijusi nokaušana, viņš arī izskatījās. Magelāns.

Viņā kā uz paplātes bija ieraugāmas romantiķu klajās nesaderības — pieredzes krāšņums ar ikdienišķu un pat augstprātīgu īgnumu. Man līdz tam bija licies, ka tie viens otru izslēdz. Ka īgnums dzimst liesumā, kaulos, pieticībā, mazumā. Bet Magelāna āriene pat demonstrēja šo pretrunu.

Asfaltmelns, mīksti vaļīgs vilnas pūsmētēlis, uzkrītoša, šķiet, no kādām nenosakāmām austrumzemēm vesta šalle zaļi oranžos musturos, balts zīda kreklis. Tiktāl — labi. Kamēr sēdēja. Cīruļcilvēku iecienītā pilsētas

STĀSTI PAR MĀCEKLIEM

centra kafejnīcā, kas vaļā vērās jau pusdeviņos, — labajā, pašā tālākajā stūrī zem ielogota sena žurnāla vāka ar sārtvaidzīgām meičām tūlīgos peldkostīmos. Pabrokastojis un izlasījis laikrakstu kaudzīti, rūpīgi piebīdījis krēslu galdam, viņš piecēlās, un es ieraudzīju tievas, stiegras kājas melnās trubiņbiksēs, kādās neviens, pat rokeri, šais platuma grādos vairs nestīvējās, un milzīgas, vismaz 46. numura laķenes. Izskatījās, ka nez kāds burvju mākslinieks būtu viņu saudzējis kopā no diviem dažādiem vidukli pušu pārzāģētiem cilvēkiem.

Divaini, parasti es cilvēkus pamanu, neizdzēšami iegaumēju un klasificēju pēc sejām, taču Magelānā vispirms biju pamanījusi ķermeņa masīvo, cienīgo un pat tuklu biežību demonstrējošo augšdaļu, nesaderīgi titilbīgo apakšu, bet seju neatcerējos. Neparko. Līdz nākamajā rītā teju vienlaikus ar kafejnīcas vaļāvēršanu es viņu ieraudzīju atkal.

Jāpaskaidro, jo tas šķiet no svara šai stāstā, ka es, dziļu Kurzemes mežu meitentiņš, kafetērijā tikko kā uzsāku piestrādāt, lāpoties ar studiju maksājumiem universitātē. Tālab badīgi pētīju cilvēkus, klausījos sarunās kā sabojātā, vietumis izdzisušā ierakstā, man bija interesanti. Un nekādas apkalpošanas rutinas.

Magelāns tātad bija atkal klāt. Tā tas būs vismaz pusgadu. Viens kapučīno, divi eklēri — gaišais un tumšais, vēlāk tunča salāti un uzvijām — espresso. To man priekšā pateica darba biedri, bet īpašnieks raudzīja, lai ielāgoju. Divu stundu procedūra. Katru rītu. Tikos tumšais eklērits, tikos jau salātiņi, bet bez piecām vienpadsmitos — espresso biķerīts. Bez sazināšanās vai kādas pļāpāšanas. Baznīcas rituāls. Avīzes viņš bija nopircis pats. Pirms pēdējās kafijas lāses viņš tās rūpīgi sasmalcināja, plēšot strēmelēs un tad šķērseniski — sīkās druskās — vai vesels peļu jandāliņš. Izvilka no mēteļa kabatas lielveikala maisiņu, rūpīgi sabēra iekšā, izmeta pēdējo kafijas lāsi kā šķebīgu dzimtenīti un bija prom.

Bet torīt tā bija viņa seja, ko pētīju kā plastiskās ķirurģijas fanāts. Stēla. Asinsvadi kaut kur dziļi zem mīmikas muskuļiem, taču mīmikas

Magelāns

nav. Seja — pušu šķelta kā dibens. Taču dibens nerāda divi pasaules. Magelāna seja rādīja. Tā kreisā (no manas puses) — gluda kā liedags pēc bēguma. Raupja, es teiktu — šabloniski vīrišķīga, kad iespaids šķiet skarbs, bet pieskaroties izrādās — maigs kā bērna pēdiņa. Vaigs kā pēdiņa — neveikli izsakos, taču sajūta (protams, nepieskaroties, vai maz man tas jāsaka!) tieši tāda arī bija. Neveikla, pat to uzskatot.

Pulsējošās stēlas kreisajā pusē kāds ar filigrānu nevērību, pasmaidams par šī cilvēka iekšējo ticību pēc brīvības, bija iezīmējis acs formu. Nevainīgi caurspīdīgu un pieredzes biezi tumsinātu vienlaikus, kas kā dāvanu atrādīja naivajiem jau notikušu pasaules radišanas un sagrūšanas intīmo vēsturi. Pat tagad nemāku pateikt — zila, zaļa, brūna, lāsmaina, ūdeņaina vai raiba bija Magelāna acs, bet tā ievilka kā virpulī, kā mūžīgajā ūdens spirālē, ko tik bieži nākas hipnotizēt vannā, iztektot pēdīgam ūdenim. Acs virpuļspirāle ievilka, bet tur nevarēja palikt, protams. (Ikkatrs, kurš kaut kur grib palikt, nevēlas iztecēt vispasaules notekūdeņu noslēpumainajos okeānos, vai ne? Es biju ikkatrs.)

Kad Magelāns pārmeta labo kāju pār kreiso, kad lielā tufele (tieši tāds vārds iznira, ieraugot melni glāsmaino piķa pikū uz sievišķi smalkās, trauslās kā kaķa skelets potītes) iezvīļojās, atstarojot viņam tuvāk esošo lampu, es iepazīnos ar otru sejas daļu. Tajā kā galaktikā virmoja, ņirbēja zirnekļtīklu mežģīnes no vecu piļu bēniņiem, asparāgu lapojuma trīsas, fosiliju ornamenta mīklainās zīmes — pasaulē vismaigākajā ēnojumā uz cilvēka ādas. Tur bija ceļojumu maršruti bez ceļvežu norādēm, upju deltas un kalnu smailes, un mani tas satrieca — cilvēka sejā, cilvēka sejas vienā pusē tas nemaz nevarēja satilpt. Bet — satilpa. Bija. Šai ģeogrāfijā, un to es pamanīju daudz vēlāk, acs bija ierakstījusies vien kā tēls. Vai kā ainavas elements — kāds nomaļus, mežā ieslēpts ezers, citos gadsimtos rakts diždīķis vai pilskalnu avots, kas, pēctecīgi izzuzdams, vērties klusā, dzīvību neapdraudošā aizmirstības lāmā.

STĀSTI PAR MĀCEKLIEM

Magelāns samaksāja un gāja. Smieklīgais papīdrisku maisiņš, ar rokturiem sasiets šleifītē, pendelējās pret viņa mīksto mēteli kā tukšs globuss. Cilvēks, kura sejā nebija nekādas harmonijas, bet visa pasaule. Seja kā vārds. Jo arī viens vienīgs vārds spēj ietvert it visu, kas ir un kas tikai nojaušams.

Pēc dažām nedēļām pamanīju, ka viņš ne ar vienu nesarunājas. Sasveicinās un atvadās no personāla vien ar galvas mājieni. Mīmika, kā jau teicu, Magelānam nebija iedalīta. Un tomēr viņš izskatījās vienlaikus bargs un dziļi nelaimīgs. Un viņam nevarēja tuvoties. Un ap viņu vienmēr bija kāds miglājs, kāds salti šķīsts gaisa mākonis vai aura, kā tagad mēdz sacīt.

Un tad kādu dienu uz krēsla, kur viņš bija sēdējis, es atradu plānu skolas burtnīcu. Es vilcinājos, gribēju atdot saimniekam vai vakara maiņas meitenēm, jo gan jau aizmārša prasīs atpakaļ, taču mana ziņkārība izpletās pa visu ķermeni, bauslības izkūpēja, es to paņēmu.

Tad tas sākās. Reizi mēnesī, citreiz biežāk. Vienmēr citā vietā. Pat tualetē. Papīrgrozā. Iejaukta kafējnīcas presē. Es negribēju zināt, vai vēl kāds tās jekkad ir atradis, bet visas turpmākās nedēļas un mēnešus es pavadīju neizturamā, kāpjošā satraukumā, pat izmisumā, ka kāds cits varētu atrast nākamo Magelāna sīkajā podziņrakstā pieskrīvēto burtnīcu. Jo nekad jau nevarēja zināt, kad tā būs kaut kur atstāta. Šķita, ka viņš mani pat nebija ievērojis. Mūsu skatieni ne reizi nesastapās. Un es nekad nenokēru brīdi, kad viņš burtnīcu noliek.

Tas vērtās apsēstībā. Mācības mani neinteresēja, aizmāršība un izklaidība, ko izraisīja mūžīgais spriegums, dusmoja īpašnieku, un es baidījos par atlaišanu.

Varbūt pietiks? Es neļaušu jums ieskatīties visā, ko viņš bija rakstījis, jo mani žņaudzi egocentriska iedoma, ka varbūt tas viss rakstīts tikai un vienīgi man, taču šaubas par to un Magelāna nepārprotamā vēlēšanās, lai tās tiktu publiskotas, par ko taču liecināja burtnīcu izmētāšana anonīmam lasītājam, liek man iepazīstināt jūs vismaz ar fragmentiem.

Magelāns

1. burtnīca

Vai svarīgi, ka šī ir pirmdiena 2004. gadā? Ar šo brīdi es izbeidzu plāpāt. Es nekad vairs nerunāšu.

Pasaule ir pārpludināta ar trokšņiem. Nezturami. Pietiek. Gana.

Visa mana līdzšinējā dzīve bija viena vienīga nebeidzama runa, vārdi, troksnis, viedokļi. Principi burtu mundieros, jūtas, uzkārtas uz jēdzienu āķiem, instinkti, iemaldināti melodijās, bioloģiskā eksistence — tik trokšņaina kā slikts orķestris — elpa, mutes, mēles, siekalu trokšņi, klepus, krākšana, deguna sīkšana, šņākšana, iesnas, šķavas, o, nemaz nevajag apiet apkārt visam ķermenim, lai ņēvi pārņemtu bezcerība, — nevienā ielejā, nevienā paugurā vai sīkākajā birzītē uz sevis paša ķermeņa tu nevari atrast iemājotu klusumu. Nekur, nekur, nevienā dobiņē, nevienā krokā vai līnijā — bijis tas pakausis vai delnas zīmējums! Dzīvība manifestējas ar bērna nepacietību, — katra šūna runā, rada skaņu, kas atbalsojas kaut kur krūšukurvi kā ūdenskrituma dārdi, jā, tā man šķiet, un es zaudēju sevi. (Ja kas tāds maz pastāv.)

Ar klusēšanu esmu nolēmis mazināt vismaz prāta troksni sevī, jo bioloģiskā nošu partija, kā stāsta, apklusis vien tad, kad būšu miris, taču šīs piezīmes, protams, liecina pretējo, tomēr klusēt nevar iemācīties vienā rāvienā. Ir nepieciešams pārejas periods. Augšanas grūfību fāze.

Ja padomāju, cik miljardus vārdu esmu izsējis informatīvajā telpā, tad šķietos kāds Dieva līdzinieks, kas no piedurknes izbārstījis zvaigžņu miriādes. Taču, ak vai, man nepiemita Dieva atbildība.

Marlēna, Merilina, Milēna, oi, meitenes! Kas jūsu bestiju ausīm nav šāvies garām! Vulkānu karstie putekļi un simtiem saplēstu kaklarotu kreļļu krusa, karstas nagliņas uz jūsu sārtajām mēlītēm, kad es ar āmuru apliecināju vārdus, vārdus, vārdus, tos iesitot jūsu mīļajās galviņās un mutēs. Piedodiet! Izdzēsiet! Aizmirstiet!

Nevarētu teikt, ka es būtu mācījis citus dzīvot, kaut divdesmit gadus esmu rātnā uzcītībā pierakstījis avīzes par tik daudzveidīgām tēmām (neba manu plašo zināšanu, drīzāk svaidības un nenoteiktības dēļ), ka mani pat titulēja par dzīves ekspertu. Vai šausminošāku etiķeti maz var iztēloties?

STĀSTI PAR MĀCEKLIEM

Tomēr jāatzīst, ka man tas vienmēr bija patīcis. Rezonanse, jautājumi, cilvēki, kuri ap mani pulcējās vai vienkārši vēlējās paspiest roku, uzdot jautājumus. Man patika apbrīna viņu acīs. Es nemeklēju, kas ir aiz tās, es ļāvos ieliksmoties! Nekā augstprātīga, nekā no iedomības. Vien prieks, ka neesmu pasaulē viens. Man ir rezonanse. Un man šķita, ka es visām savām sievietēm pierādu, cik viņas bijušas tuvredzīgas, cik vienkāršas un vēsas, nenovērtējot manus dabiskos, bez piepūles auļojošos talantus. Izteikties, bārstīt vārdus par spriedumiem, aizspriedumiem, kultūru, provinciālismu, vēlāk arī Dievu un antīko pasauli, par cilvēka dabu un, manuprāt, jēgas obligātumu nejdzīgā pasaulē.

Vai dzirdat, kāds šausmonis es biju? Un tur nebija ne vārda, ne arī ēnas par vārdiem, kas būtu ko teikušas par mani pašu. Es nekad uz to neesmu bijis spējīgs. Arī tagad — ne. Bet — kas zina!

Es atceros stāstu par tirānu, kurš ar spīdzināšanu mēģināja piespiest brīvu cilvēku nodot savvērestības līdzdalībniekus, kura pret viņu tika perināta. Spīdzinātais nokoda sev mēli un iespļāva to tirānam sejā. Es esmu šis tirāns. Un spīdzinātais.

2. burtnīca

Tas nav tik viegli, kā iedomājos. Varu pierast pie izsmiekla, bet pie pazemojuma — pagaidām vēl ne. Es, kas varēju vārdiem likt nozīmēt jebko, kas ņēma vārdus kā darbarīkus no kastes, mācos bezvārdu valodu. Un es neesmu nekāds žestikulētājs. Sadržīve kļūst skaudra, vienkāršais top sarežģīts.

Arī mans tēvs piepeši ir nikns. Viņš gan nekad nav varējis ciest jauninājumus, pārmaiņas. Viņā ir kaut kas no brita. Vai vismaz no latvieša priekšstatiem par britiem. Konservatīvisms, mazrunība, uzvalki, stepēts rītasvārks, Tetley tēja un netraucētas pēcpusdienas vecu foliantu apskāvienos. Nu, tēvam foliantu vietā gan ir viņa jaunības dienu prese, iesieta neskaitāmos dažādkrāsu vāku sējumos, un kārtīgs ķiršu lapu uzlējums, kas gadu gadiem bendē viņa aknas (agrāk es viņam mēdzu teikt — kaut tava sirds būtu tik liela kā tavas palielinātās aknas!), jā, bet nu viņš ir pārskaities. Es esot kļuvis rupjš.

Man vienmēr šķitīs, ka viņš mani par maz mīlējis. Neko nevar darīt. Kaut mēs vienmēr esam bijuši un arī dzīvojuši kopā. Viņš ir piedzīvojis ne tikai manas mātes

Magelāns

nāvi, bet arī manas sievas — Marlēnu, Merilīnu un Milēnu. Tas ir nopietns rādījums. Un, kaut arī viņš manas sievas, tāpat visādus citādus izlēcienus ar sievietēm, šķiet, uzlūkojis ar slēptu skaudību (jo pats bijis tikls un uzticīgs līdz kapa malai), viņš mani nekad nav īsti cienījis. Nu, tā man šķiet. Es neesmu darījis vīru darbus. Es esmu tikai pļekstējis. Pierakstījis viendienas avīzes. Neizmetis enkuru. Nenoracis mantu. Neesmu izaudzinājis dēlu. "Tu esi kā tāda ķirzaka," viņš man reiz teica, "slapstīgs un siltumu mīlošs aukstasiņu rāpulis." Bet vairāk ar neko par viņa domām nezinu.

Mēs dzīvojam kā kaimiņi. Viņš ir vecs vīrs. Ar dīvainībām, kas droši vien ir daudz mīkstākas, maigākas nekā tās, kādas līdz mūža galam izkopšu es. Bet es pat simt gadu vecumā apņemos izgriezt deguna spalvas, lai cilvēks, kurš mani uzlūkotu, raudzītos acīs, ne uz sirmajiem saru kušķiem nāsīs.

Piedod, tēt. Tā ir tikai gatavošanās dzīvei bez vārdiem. No manis birst valodas smiltis. Tu dusmojies, jo nevari ar mani strīdēties par politiku. Es klusēju, tīši lavos uz kafējnicām, lai pārbaudītu sevi pūlī, un nekad neesmu licis tev nojaust, cik ļoti man vajadzīga tava mīlestība.

Vai ir iespējams, ka par klusēšanu man kādreiz nebūs tīši jāpiedomā? Ka kļums smadzenēs būs tik pašsaprotams kā tagadējais pasaules gala karnevāls, kur miljoniem skrienošu izjūtu brāžas, satricas, sašķīst, pārvietojas cita citai garām, paralēli, šis amoks pa visu apvārsni, kur katrs impulss auļo pēc sava vārda? Vai šādi arī dvēsele piemeklē cilvēku, kurā uz laiku ietērpties? Nez kālab liekas, ka tas notiek daudz svinīgāk, iecietīgāk un... jā, arī skumjāk. Viedokļi pagaidām mani klājas kā sāļšanai sabliefētas sēnes mucā — kārtu kārtām. Es mācos, es — skolnieks.

Vai tas bijī tu, tēv, jeb kāds no taviem kolēģiem, skolotājiem, kurš reiz manā bērnībā teica, ka visiem patiesiem teikumiem ir viena un tā pati nozīme, un visiem aplamiem teikumiem ir viena un tā pati nozīme? Šā vai tā, es esmu bijis visi aplamie teikumi.

3. burtnīca

Kopš klusēšanas solījuma — nevienas pašas sievietes. Nav tā, ka neviena nebūtu gribējusi, nē, klusējošs vīrietis ir ļoti spēcīgs kairinājums. Tā ir vara ar visu zelta kroni.

Saturs

Magelāns	7
Para	25
Cik svarīgi būt Ernestam	39
Gaisa Īsinātājs	49
Izredzētie	63
Kiras Korintas prombūtne	75
Jūras velni	85
Citi mācekļi	147